

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

ORODHA YA SHUGHULI ZA LEO

MKUTANO WA KUMI NA SITA

KIKAO CHA SABA

11 SEPTEMBER, 2019

ORODHA YA SHUGHULI ZA LEO

MKUTANO WA KUMI NA SITA

KIKAO CHA SABA – TAREHE 11 SEPTEMBER, 2019

I. DUA:

II. HATI ZA KUWASILISHA MEZANI:

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA):

Maelezo ya Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Rais (Muungano na Mazingira) kuhusu Azimio la Kuridhia Itifaki ya pamoja ya ziada ya Nagoya – Kuala Lumpur kuhusu Uwajibikaji Kisheria na Fidia kwa Madhara yanayoweza kutokea kutokana na matumizi ya Bioteknolojia ya Kisasa katika kutekeleza Itifaki ya Cartagena (*Nagoya – Kuala Lumpur Supplementary Protocol on Liability and Redress on Cartagena Protocol on Biosafety*).

MWENYEKITI WA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA VIWANDA, BIASHARA NA MAZINGIRA:

Maoni ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Viwanda, Biashara na Mazingira kuhusu Azimio la Kuridhia Itifaki ya pamoja ya ziada ya Nagoya – Kuala Lumpur kuhusu Uwajibikaji Kisheria na Fidia kwa Madhara

yanayoweza kutokea kutokana na matumizi ya Bioteknolojia ya Kisasa katika kutekeleza Itifaki ya Cartagena (*Nagoya – Kuala Lumpur Supplementary Protocol on Liability and Redress on Cartagena Protocol on Biosafety*).

MSEMAJI MKUU WA KAMBI RASMI YA UPINZANI BUNGENI WA OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA):

Maoni ya Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni kuhusu Azimio la Kuridhia Itifaki ya pamoja ya ziada ya Nagoya – Kuala Lumpur kuhusu Uwajibikaji Kisheria na Fidia kwa Madhara yanayoweza kutokea kutokana na matumizi ya Bioteknolojia ya Kisasa katika kutekeleza Itifaki ya Cartagena (*Nagoya – Kuala Lumpur Supplementary Protocol on Liability and Redress on Cartagena Protocol on Biosafety*).

WAZIRI WA KILIMO:

Maelezo ya Waziri wa Kilimo kuhusu Azimio la Kuridhia Itifaki ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika kuhusu Kulinda Hakimiliki za Wagunduzi wa Aina Mpya za Mbegu za Mimea (*The Protocol for Protection of New Varieties of Plant [Plant Breeder's Rights] in the Southern African Development Community – SADC*).

MWENYEKITI WA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA KILIMO, MIFUGO NA MAJI:

Maoni ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Kilimo, Mifugo na Maji kuhusu Azimio la Kuridhia Itifaki ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika kuhusu Kulinda Hakimiliki za Wagunduzi wa Aina Mpya za Mbegu za Mimea (*The Protocol for Protection of New Varieties of Plant [Plant Breeder's Rights] in the Southern African Development Community – SADC*).

MSEMAJI MKUU WA KAMBI RASMI YA UPINZANI BUNGENI WA WIZARA YA KILIMO:

Maoni ya Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni kuhusu Azimio la Kuridhia Itifaki ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika kuhusu Kulinda Hakimiliki za Wagunduzi wa Aina Mpya za Mbegu za Mimea (*The Protocol for Protection of New Varieties of Plant [Plant Breeder's Rights] in the Southern African Development Community – SADC*).

WAZIRI WA VIWANDA NA BIASHARA:

Maelezo ya Waziri wa Viwanda na Biashara kuhusu Azimio la Kuridhia Itifaki ya Marrakesh inayowezesha Upatikanaji wa Kazi zilizochapishwa kwa Watu Wasioona, Wenye Uoni Hafifu au Ulemavu Unaofanya Mtu Kushindwa Kusoma wa Mwaka 2013 (*The Marrakesh Treaty to Facilitate Access to Published Works for Persons who are Blind, Visually Impaired or Otherwise Print Disabled (MVT) 2013*).

MWENYEKITI WA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA VIWANDA, BIASHARA NA MAZINGIRA:

Maoni ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Viwanda, Biashara na Mazingira kuhusu Azimio la Kuridhia Itifaki ya Marrakesh inayowezesha Upatikanaji wa Kazi zilizochapishwa kwa Watu Wasioona, Wenye Uoni Hafifu au Ulemavu Unaofanya Mtu Kushindwa Kusoma wa Mwaka 2013 (*The Marrakesh Treaty to Facilitate Access to Published Works for Persons who are Blind, Visually Impaired or Otherwise Print Disabled (MVT) 2013*).

MSEMAJI MKUU WA KAMBI RASMI YA UPINZANI BUNGENI WA WIZARA YA VIWANDA NA BIASHARA:

Maoni ya Kamati Rasmi ya Upinzani Bungeni kuhusu Azimio la Kuridhia Itifaki ya Marrakesh inayowezesha Upatikanaji wa Kazi zilizochapishwa kwa Watu Wasioona, Wenye Uoni Hafifu au Ulemavu Unaofanya Mtu Kushindwa Kusoma wa Mwaka 2013 (*The Marrakesh Treaty to Facilitate Access to Published Works for Persons who are Blind, Visually Impaired or Otherwise Print Disabled (MVT) 2013*).

III. MASWALI:

OFISI YA WAZIRI MKUU:

84. MHESHIMIWA MWANNE ISMAIL MCHEMBA (VITI MAALUM):

Atamuuliza Mheshimiwa Waziri Mkuu:- Serikali ya Awamu ya Tano imekaribisha wawezekezaji wa nje na ndani kuwekeza sehemu mbalimbali hapa nchini:-

Je, Serikali ipo tayari sasa kuelekeza wawekezaji hao kuwekeza katika Mkoa wa Tabora.

OFISI YA RAIS (TAMISEMI):

85. MHESHIMIWA RICHARD PHILIP MBOGO (NSIMBO):

Atamuuliza Mheshimiwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais (TAMISEMI):- Mabadiliko ya Sheria ya Fedha ya Serikali za Mitaa Sura 290 yameleta nafuu sana kwa Wakulima, lakini wakati huo huo Halmashauri za Wilaya zenye Wakulima wadogo zimeathirika kimapato na kusababisha kushindwa kutatua kero za Wananchi kwa wakati:-

- (a) Je, Serikali inaweza kuangalia upya suala la utoaji ruzuku za maendeleo;

(b) Halmashauri ya Wilaya ya Nsimbo imeathirika kwa kiwango kikubwa; Je, Serikali ipo tayari kuipatia ruzuku ili kutoa huduma za Elimu na Afya.

86. MHESHIMIWA DKT. RASHID MOHAMED CHUACHUA (MASASI):

Atamuuliza Mheshimiwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais (TAMISEMI):- Jimbo la Masasi lina Shule moja tu ya Sekondari ya Kidato cha 5 na 6 ambayo ni ya kitaifa ingawa mahitaji ya Wanafunzi wanaofaulu kwenda Kidato cha 5 na 6 yameongezeka sana, Shule pekee ya Kidato cha 5 na 6 iliyopo Masasi ni Shule ya Sekondari ya Wasichana Masasi:-

- (a) Je, ni lini Serikali itazipandisha hadhi Shule za Sekondari za Mwenge Mtapika na Anna Abdallah ili ziweze kupokea Wanafunzi wa Kidato cha 5 na 6;
- (b) Jimbo la Masasi linahitaji vyumba 27 vya maabara ambapo hadi sasa vyumba 7 tu ndiyo vina vifaa vya maabara katika shule 4; Je, ni lini Serikali itapeleka vifaa vya maabara katika Shule zote za Sekondari;
- (c) Ikama ya Walimu wa Sayansi katika shule za Sekondari 9 zilizopo Jimbo la Masasi ni Walimu 84 ijapokuwa waliopo ni 24 tu; Je, Serikali inaweza kulifanya jambo hili kama dharura inayohitaji utatuzi wa haraka kwa kutuletea Walimu 60 wa Sayansi.

**87. MHESHIMIWA ANNA RICHARD LUPEMBE
(VITI MAALUM):**

Atamuuliza Mheshimiwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais (TAMISEMI):-

Je, ni lini Serikali itapeleka Walimu wa Sayansi katika Mkoa wa Katavi.

**WIZARA YA UJENZI, UCHUKUZI NA
MAWASILIANO:**

**88. MHESHIMIWA DAVID ERNEST SILINDE
(MOMBA):**

Atamuuliza Mheshimiwa Waziri wa Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano:-

Je, ni lini barabara ya Mlowo – Kamsamba-Kiliyamatumdu- Kibaoni itajengwa kwa kiwango cha lami.

WIZARA YA ELIMU, SAYANSI NA TEKNOLOJIA:

**89. MHESHIMIWA AIDA JOSEPH KHENAN
(VITI MAALUM):**

Atamuuliza Mheshimiwa Waziri wa Elimu, Sayansi na Teknolojia:- Kumekuwa na matamko na makatazo mbalimbali juu ya wanafunzi wanaopata ujauzito wakiwa shuleni:-

Je, matamko na makatazo hayo yamesaidia kwa kiasi gani.

WIZARA YA KILIMO:

90. MHESHIMIWA SALUM MWINYI REHANI (UZINI):

Atamuuliza Mheshimiwa Waziri wa Kilimo:-
Dawa ya Sulphur ndiyo dawa ya udhibiti wa fungue (fangi) kwenye mazao ya Korosho na mazao mengine, na Serikali imeunda mfumo wa kuagiza dawa hii ya kupuliza kwa njia bubu *procurement*; na mwaka jana baadhi ya Wakulima waliathirika kwa kuchelewa na kupata dawa feki:-

- (a) Je, ni lini Serikali itakuwa tayari kuleta dawa mbadala ambazo ni rahisi zaidi;
- (b) Je, ni lini Serikali itakaa na Vyama vya Msingi ili kupanga ratiba ya kuagiza na kuleta na kupiga dawa na pia kuzuia dawa za msimu uliopita.

91. MHESHIMIWA MAGDALENA HAMIS SAKAYA (KALIUA):

Atamuuliza Mheshimiwa Waziri wa Kilimo:-
Kutokana na kuwepo kwa magonjwa sugu yanayoathiri mazao ya Ndizi, Mihogo, Minazi na Matunda kama Michungwa, Miembe n.k kumesababisha Wakulima kutozalisha kwa kiwango kinachostahili lakini pia mazao haya kukosa masoko ya uhakika nje ya nchi:-

Je, Serikali ina mikakati gani ya kuhakikisha magonjwa haya yanapatiwa suluhisho la haraka ili kilimo kiwe na tija na kupata masoko ya uhakika ndani na nje ya nchi.

92. MHESHIMIWA MARTIN MTONDA MSUHA (MBINGA VIJINI)

Atamuuliza Mheshimiwa Waziri wa Kilimo:- Tangu Uhuru Wilaya ya Mbinga imekuwa ikitegemea zao moja la biashara ambalo ni Kahawa:-

Je, Serikali ina mpango gani wa kupeleka zao lingine la biashara Wilayani humo.

WIZARA YA NISHATI:

93. MHESHIMIWA ZACHARIA PAULO ISSAAY (MBULU MJINI):

Atamuuliza Mheshimiwa Waziri wa Nishati:- Katika mradi wa REA I na II Vijiji vingi vya Jimbo la Mbulu Mjini havikufikiwa na katika Vijiji vilivyofikiwa ni Kaya kati ya 20 – 30 pekee ndizo zilizopata umeme:-

- (a) Je, ni lini REA III itapeleka umeme katika Vijiji 26 vya Jimbo la Mbulu Mjini;
- (b) Awamu I na II ziliruka Shule nyingi, Vituo vya Afya na Makanisa; Je, ni lini sasa Taasisi hizo zitapelekewa Umeme;

(c) Je, ni lini Serikali itarudia usambazaji wa umeme katika Vijiji vyote vilivyosambaziwa sehemu kidogo sana katika Jimbo la Mbulu Mjini.

**94. MHESHIMIWA AZZA HILAL HAMAD
(VITI MAALUM):**

Atamuuliza Mheshimiwa Waziri wa Nishati:-

Je, ni lini Serikali itawapatia huduma ya umeme Wananchi wa Vijiji vya Buyubi, Itwangi, Imenya, Nyambui na Mwankanga ambao kwa muda mrefu wamekuwa watazamaji wa nguzo za umeme unaokwenda maeneo mengine.

WIZARA YA FEDHA NA MIPANGO:

**95. MHESHIMIWA BONIPHACE MWITA GETERE
(BUNDA):**

Atamuuliza Mheshimiwa Waziri wa Fedha na Mipango:- Idadi ya Watu nchini inakuwa kwa kasi sana, na Watu wetu wanahitaji maendeleo; aidha ukuaji huu una matokeo hasi na chanya:-

Je, Serikali ina mikakati gani ya kutumia au kudhibiti kasi ya ongezeko la idadi ya Watu.

WIZARA YA KATIBA NA SHERIA:

96. MHESHIMIWA GIMBI DOTTO MASABA (VITI MAALUM):

Atamuuliza Mheshimiwa Waziri wa Katiba na Sheria:- Wilaya ya Itilima haina Mahakama ya Wilaya jambo linalosababisha usumbufu mkubwa kwa Wananchi kwenda Wilaya jirani ya Bariadi kupata huduma hiyo:-.

Je, ni lini Serikali itajenga Mahakama ya Wilaya Itilima.

WIZARA YA MAJI:

97. MHESHIMIWA ENG. CHRISTOPHER KAJORO CHIZA (BUYUNGU):

Atamuuliza Mheshimiwa Waziri wa Maji:- Serikali ilitoa zaidi ya bilioni 2 kwa ajili ya ujenzi wa miradi ya maji ya Nyabibuye, Gwanumpu, Muhange, Kiduduye, Nyangwijima na Kakonko Mjini. Miradi hiyo sasa inahitaji ukarabati mkubwa hata kabla ya kuanza uzalishaji na mingine utekelezaji upo chini ya asilimia 10:-

- (a) Je, ni kasoro gani zimesababisha miradi yote sita kutotekelezwa kwa mwaka uliopangwa;
- (b) Je, Serikali imechukua hatua gani kuhakikisha miradi hiyo inakamilika.

WIZARA YA MADINI:

98. MHESHIMIWA JANET ZEBEDAYO MBENE (ILEJE):

Atamuuliza Mheshimiwa Waziri wa Madini:-
Geological Surveys za Wilaya au Mkoa mingi ni za miaka mingi tangu enzi za ukoloni. *Survey* hizi nyingi zimejikita kwenye aina moja ya migodi kwa mfano Mkoa wa Songwe *Survey* imezungumzia machimbo ya makaa ya mawe peke yake:-

- (a) Je, ni lini Serikali itafanya mapitio ili kupata *Geological Surveys* zenye kujumuisha aina nyingine za madini ambayo yanapatikana katika Mkoa wa Songwe hususan Ileje;
- (b) Je, Serikali ipo tayari kwenda kuwaelimisha Wananchi wa Ileje juu ya madini yaliyopo na kuhamasisha uwekezaji kwa wachimbaji wadogo.

IV. HOJA ZA SERIKALI:

MAAZIMIO:

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA):

Azimio la Bunge la Kuridhia Itifaki ya pamoja ya ziada ya Nagoya – Kuala Lumpur kuhusu Uwajibikaji Kisheria na Fidia kwa Madhara yanayoweza kutokea kutokana na matumizi ya Bioteknolojia ya Kisasa katika

kutekeleza Itifaki ya Cartagena (*Nagoya – Kuala Lumpur Supplementary Protocol on Liability and Redress on Cartagena Protocol on Biosafety*).

WAZIRI WA KILIMO:

Azimio la Kuridhia Itifaki ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika kuhusu Kulinda Hakimiliki za Wagunduzi wa Aina Mpya za Mbegu za Mimea (*The Protocol for Protection of New Varieties of Plant [Plant Breeder's Rights] in the Southern African Development Community – SADC*).

WAZIRI WA VIWANDA NA BIASHARA:

Azimio la Kuridhia Itifaki ya Marrakesh inayowezesha Upatikanaji wa Kazi zilizochapishwa kwa Watu Wasioona, Wenye Uoni Hafifu au Ulemavu Unaofanya Mtu Kushindwa Kusoma wa Mwaka 2013 (*The Marrakesh Treaty to Facilitate Access to Published Works for Persons who are Blind, Visually Impaired or Otherwise Print Disabled (MVT) 2013*).

DODOMA
11 SEPTEMBER, 2019

S. KAGAIGAI
KATIBU WA BUNGE